

КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

Љубомир Поповић
Интегрални приступ комуникативним
реченицама

1-2

Душан Иванић
Ка моделу фолклорног приповиједања у
српској умјетничкој прози

1996.
XLIV

Расправе и чланци – Настава – Прилози
– Прикази и белешке – Библиографија –
Хроника – Тестови

БЕОГРАД

КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

ЧАСОПИС ДРУШТВА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ СРБИЈЕ
И ДРУШТВА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ

Друштво за српски језик и књижевност основали су 1910. године Александар Белић, Павле Појовић и Јован Скерлић. Његовим радом, који је прекидан само за време рајхова (1914–1919. и 1941–1946) руководили су председници Јован Скерлић, Павле Појовић, Александар Белић, Михаило Сијевановић, Драгољуб Павловић, Димитрије Вученов, Ђорђе Бајић, Слободан Марковић, Живојин Сијанчић, Јован Деретић, Васо Милинчевић, Петар Пешић, Љубомир Појовић, Јован Деретић и Душан Иванић. Часопис Друштва „Књижевност и језик у школи” покренути је 1953, а први број изашао је 1954. године. Од 1956. године носи данашњи назив.

Уређивачки одбор

др ЖИВАН ЖИВКОВИЋ, секретар (Београд),
мр ЉИЉАНА БАЈИЋ (Београд),
др ДРАГАНА МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ (Београд),
др БРАНИСЛАВ ОСТОЈИЋ (Подгорица),
др ДАМЈАН ПЕТРОВИЋ (Приштина),
др ПЕТАР ПИЈАНОВИЋ (Београд),
др ЉИЉАНА СУБОТИЋ (Нови Сад)

Главни и одговорни уредник
др ЗЛАТА БОЈОВИЋ

Часопис излази четири пута годишње

Цена ове свеске је 10 динара

Годишња претплата за појединце 20 динара, за школе и институције 40 динара,
а за иностранство 40 USD

Претплату слати на текући рачун Друштва за српски језик и књижевност
Србије 40806-678-2-10841.

Рукописе откуцане с проредом на машини (до 30 редова на страници) слати
Уредништву: Студентски трг 3, Београд

Рукописи се не враћају.

Тираж: 1000

Штампа: Чигоја штампа, Београд, Студентски трг 15, тел. 186-725, факс 625-954

ЕГОН ФЕКЕТЕ (Београд)

НОВА КЊИГА АСИМА ПЕЦА

(Пецо Асим, *Писци и њихов језик*, Београд, 1995, Просвета, стр. 505).

„Жива људска ријеч је кадра да нас охрабри, понесе у несагледива пространства, да растјера тмурне облаке из наше душе; али исто тако, и да нас баци у безилазне провалије оковане тугом и незнањем. Отуда у нашем народу и изрека: *лијеѝа ријеч и ѓвоздена враѝа оѝвара*, а опора ријеч „*уједа за срце*“. Ријеч је, понекад, тежа од најтежег ударца. И обратно. Слађа од најслађе материје... она је својеврсни одсјај нашег бића – у вријеме њеног изрицања, или стављања на материјал за писање”.

Ове речи професора Асима Пеце написане у књизи *Писци и њихов језик*, која је пред нама, могле би можда да послуже као својеврстан карактеризатор и самога писца и дела о којем бисмо да поговоримо.

Пецо Асим, наиме, филолог и дијалектолог, исказује нам се овом књигом не само као језички стручњак, човек истраживачког погледа заустављеног над граматичко-лингвистичком формом језика, већ можда више од тога – као човек који језик доживљава и посматра као естетску манифестацију духа или, како сам вели, материјализовани „одсјај нашег бића”. Оваквим погледом на језик, Пецо нам се, дакле, представља и као научник–филолог, али и као филолог–естета; он језик и реч не осећа само као форму изражавања, још мање само као поље за лингвистичка осматрања, већ у речи открива њено људско биће, такво које има и тело и душу, способно да својим гласовним колоритом и мелодијским обликом, попут какве нарочите кичице, одрази човекове духовне вредности или ослика најскривеније нити његових емоција и расположења, да својственим начином исцрта пишчев интимни доживљај или представи лепоте његовог родног крајолика, изрази живописну палету саме пишчеве личности, али и оживи трновите путеве историјске прошлости, или предосети судбинске токове свог народа и друштва. Асим Пецо, отуда, у стиховима песника не открива само лексичке, син-

таксичке или дијалекатске податке речи, занимљиве за стручну, лингвистичку елаборацију, већ у њима налази и сасвим другачије, на први поглед невидљиве вредности. Он у *речима* песника, Десанке Максимовић на пример „чује жубор старих песама”, „чује звуке из давнина који су нам познати, али које више не чујемо у својој околини”. Такво доживљавање феномена саме речи наговештава, рецимо, већ и наслов једног његовог огледа који гласи – *Одјеци сѿарине у збирци ѿјесама Зовина свирала Десанке Максимовић* (стр. 467) или, другог – *Лексичким сѿазама до Десанкиноѿ родноѿ краја* (стр. 455).

То, дакако, не значи да Асим Пецо, опијен чаролијом речи, губи лингвистичку интуицију и филолошку радозналост. Он ће у заносном звуку стихова тражити, а и налазити, и особите лексичке слојеве, запазити и анализирати архаизме који, међутим – рећи ће Пецо Асим – нису само застареле речи већ и „одјек старине”, речи које „нас подсећају на минула времена”, па ће у том светлу истраживати њихово порекло, указивати на занимљиве податке о њима, али и језичке проблеме у вези с њима, истраживати њихове семантичке и морфолошке особености и уједно указивати на уочене, а недефинисане проблеме, такве, рецимо, као што су дистинктивна употреба придевских облика типа *зовов*, *ѿрешињев*, *шљивов* (у синтагмама *зовова свирала*, *ѿрешињево дрво* или *шљивова ракија* и сл.), дакле, упозориће на нестандартне облике придева на *-ов* уместо на *-ин* како се, нормално, граде придевски облици од именица женског рода на *-а* (*трешња-ѿрешињин*, а не *ѿрешињев*). Истина, Асим Пецо, тим поводом, мисли да би стандардни облици на *-ин* можда могли да значе нешто друго од оних на *-ов*, наиме *зовин цијеѿ* = „*цијеѿ од зове*”, „одн. који *ѿриѿада зови*”, насупрот придевима на *-ов* који, по њему, означавају да је нешто *наѿрављено од* онога што се придевом одрађује (нпр. *шљивова ракија*), мада се, при томе, ипак не упушта у формулисање општих начела, већ опрезно указује на то да таква семантичка дистинкција, како сам вели, „није остварена у нашим народним говорима, па ни у нашем језичком стандарду”. Тиме он уједно објашњава Десанкину синтагму *зовина свирала*, где наставак *-ин* не потврђује тезу о „припадању” (није реч о свирали која *ѿриѿада зови*), мада Пецо овиме иницира једно до проблема која се тичу значења придевских облика уопште, па поставља питање – да ли, рецимо, међу синтагмама – *јабучни/јабукин/јабуков сок*, *букова/буквина ѿрана* одиста има семантичке или употребне разлике, одн. да ли трансформациони денотат – „*који је од јабуке*” значи – *ѿриѿадање* (нечему), *ѿоѿицање* (од нечега) или, пак, – „*који је наѿрављен* (од нечега)”; наиме – *јелова*, *ѿрешињева*, *букова* (грана, крошња и сл.) сигурно не значе *ѿрану*, *крошњу* итд. „*наѿрављену од* (јеле, букве итд.)” (стр. 473-474), али је при томе

отворено питање – откуда од именица ж.р. с наставком *-а* у номинативу једнине придевски облици на *-ов/-ев*.

Асим Пецо и другим поводима, дакако, разматра лингвистичка питања или сугерише теме које би ваљало елеборирати, мада сâм не улази увек у разрешавање таквих питања. Тако, указујући на лексеме сложене с речцом *не-*, типа *нечовек, нежив, нездрав* и сл., Пецо упозорава да се овде „поставља начелно питање – да ли такве ријечи исказују негацију појма уз који стоје или нешто друго” и напомиње да би „овај проблем могао бити засебна тема за разматрање” тим пре што – како вели – „сигурно међу оваквим изведеницама има осјетних семантичких разлика”. Наводећи за ово облике *небрај̄и, невријеме, некоји, немио, немогуће, недавање* и др., Пецо упозорава на то да би чак „сваки од ових примјера могао бити посебна тема за разматрање” (стр. 521-522).

И тако, преплићући своје естетско-стилске анализе и одушевљења за чудесну лепоту и поетску моћ речи са филолошко-лингвистичким питањима њихове структуре (а што читалац може да прати скоро у целом овом делу) – Пецо је понудио занимљиво и несвакидашње штиво које га, у неку руку, издваја од других лингвистичких остварења, од оних са строго обликованом формом излагања, при чему га, међутим, такав манир не удаљава од егзактне науке о језику, али га зато својом непосредношћу израза, питким језичким стилем приближава и оној публици која у литерарном остварењу не процењује само језик писца, већ и његов духовни, емотивни и интелектуални свет.

Пецова посебност је, дакле, у томе што тај пишчев свет тражи и налази не само у његовим идејама, мислима и начину казивања, већ готово у свакој његовој појединачној речи. За Асима Пеца нема, отуда, прокажених речи, нити речи национално или етички фаворизованих или, пак, дискриминисаних, биле оне новостворене или застареле, књижевно признате или покрајинске и дијалекатске, наше горе лист или недомаћег порекла. У свима њима Пецо, на њему својствен начин, открива егзактну лексичку семантику и форму, али и посебан колорит и амтмосферу којом речи зраче и којима перо врсног мајстора може исказати и изразити много више од онога што би се стандардно употребљеном речи иначе могло очекивати.

Уз ово ваља посебно нагласити једну битну одредницу: нема ваљда ни једне прилике када Пецо Асим расправља о било ком одељку језичке науке или праксе, а да се, при томе, не позове на темљне научне постулате које су у нашој језичкој култури и науци устројили било Доситеј или Сава Мркаљ, Копитар или Даничић, али пре свега Вук Карачић својим схватањима и делом. Вукова основна начела у анализама Пеца Асима доминирају као искључив и пресудан аргумент. Ту се Пецо исказује не само као веран следбеник и поштовалац Вуков већ, да тако

кажем, и као научник који читаво своје дело заснива на класичним вуковским принципима као темељним оријентирима у испитивању и вредновању нашег, како старог, тако и модерног књижевнојезичког израза и стандарда.

По томе, као и по многим другим овде неспоменутиим вредностима збирке радова Асима Пеце објављених у овој књизи, ми можемо рећи, прочитавши је од почетка до краја, да смо овим делом обogaћени – новим знањима и сазнањима, али и посебним ужитком који нам ауторов непосредни, искрени и свакоме приступачни и занимљиви начин казивања материје пружа. Јесте то књига коју ћемо, надам се, и радо и често узимати у руке и читати је увек са једнаким, ако не и већим уживањем и задовољством него први пут.